

Johann Wolfgang von Goethe

Visat núm. 2

(octubre 2006)

per Martí Domínguez

Si haguera de definir perquè Johann Wolfgang Goethe (1749-1832) és un clàssic universal, i potser l'escriptor més important de la literatura alemanya, al·ludiria en última instància al seu exemple.

En la vida literària, hi ha escriptors de fons, i altres de forma: hi ha pensadors i estilistes. L'obra diderotiana (que tant agradava a Goethe) ens subjuga encara per la potència del seu pensament, mentre que la d'altres creadors, posem per cas Marcel Proust, el que ens colpeix és la forma, l'estil literari. Cadascun assoleix la immortalitat per viaranyos diferents, no se sap mai què reportarà la fama. Al capdavall, Goethe és recordat principalment per *Les desventures del jove Werther* (1774), una novel·la de joventut, rousseuniana, que encara avui atresora una poderosa actualitat. Tanmateix, aquesta obra (com s'esdevé també en el *Càndid* de Voltaire) és una bagatel·la si la comparem amb altres treballs de fons, que ocuparen anys i esforços de la vida de l'autor. Em referesc, evidentment, al *Faust* (1807-1832), al qual, si sumem les dues parts, va dedicar vora trenta anys d'esforços. No obstant això, per a un lector actual, aquest llarg treball —tot i exceptuant alguns versos de bellíssima factura: Goethe també és un poderós estilista— pot semblar en excés llarg, fins i tot a colps una mica tediós. També *L'Henriade* de Voltaire ens produeix un cert avorriment (àdhuc *La poncella*, un dels llibres prohibits del patriarca de Ferney, on es narren les peripècies amatòries de Joana d'Arc).

I, no obstant això, l'obra de Goethe roman un exemple per a la literatura universal, no sols per aquestes obres, sinó especialment per la seua actitud modèlica d'home de la il·lustració, on s'hi materialitza com en ningú una suma de saviesa.

En alguna ocasió he dit que Goethe és un epígon de la il·lustració francesa, i crec que és ben bé així. Com Jean-Jacques Rousseau cultiva la botànica, com Diderot reflexiona sobre la transmutació de les espècies, com Buffon escriu de la natura amb un estil insuperable, com Voltaire encunya obres de teatre clàssiques (*Ifigènia en Tauride*, 1787; *Tasso*, 1790), com Erasmus Darwin (un altre «il·lustrat francès» desplaçat) promou la unió de la ciència i de la poesia. És aquesta inesgotable curiositat, juntament amb la fecunda materialització de les seues inquietuds, el que manté tan incòlume la seua figura, el que ens produeix una admiració profunda. Els seus pensaments, les seues memòries (*Poesia i veritat*, 1833; o *Viatge a Itàlia*, 1816) són a vessar de saviesa, de punts de vista originals, o com ell diria, remarcant el mot, d'idees. Vet ací el que fa d'ell un clàssic immarcescible, aquest gavadal de pensaments, de propostes, d'aforismes, de sentències, de possibilitats. La lectura de les *Converses amb Goethe* (1836-1848), obra del jove poeta Johann Peter Eckermann, ens descobreix la seua veu, i la seua mirada d'abast infinit. Fins i tot quan s'enganya és gloriós, com ara quan intenta demostrar els errors de l'òptica de Newton. Perquè és precisament aquesta actitud de buscar valors universals el que li fa negar l'òptica newtoniana, i mantindre, en contra del científic anglès, que la llum és una substància indivisible, simple i homogènia. No hi ha treball en el que Goethe no arrisque, no pose tot el seu ser, no busque transcendir. Tot en ell es dirigeix cap aquesta necessitat d'encunyar la seua immortalitat.

Per aquest motiu, la seua obra resulta a hores d'ara tan suggerent i viva. *Les elegies romanes* (1795) o *La metamorfosi de les plantes* (1790) tenen orígens ben distints, però tots dos poemaris són vibrants i plens de suggerències. En l'obra goethiana totes les inquietuds troben la seua sortida literària, tot forma part d'un gran tot. En *Les afinitats electives* (1815), una novel·la deliciosa, posa en funcionament les seues modernes idees sobre la química, i duu endavant un text innovador, tant des de la seua factura com des del seu contingut. És possiblement aquesta voluntat de fer servir tot el seu bagatge intel·lectual per al procés literari el que resulta més impressionant del treball de Goethe: en ell tot hi troba el seu lloc, la percepció de la naturalesa, la visió de la pintura, els coneixements científics... Fins i tot la vida, les seues peripècies vitals, hi són ben present en el seu quefer literari, tant en el *Werther* com en *Hermann i Dorothea* (1792) o en bona part de la seua poesia lírica, amb aquell epígon gloriós de l'*Elegia de Marienbad* (1823), on declara el seu amor per la jove Ulrike von Levetzow, amb la que es duia cinquanta-cinc anys d'edat.

Siga com siga, com advertia a l'inici d'un dels seus treballs científics: «Ningú no volia comprendre la unió íntima de la poesia i de la ciència; s'oblidaven que la poesia és la font de la ciència i no s'imaginaven que amb el temps poden formar una aliança estreta i fecunda en les més altes regions de l'esperit humà». Aquesta aliança, estreta i fecunda, de la ciència amb la literatura, és Goethe. I per això, com deia, constitueix un exemple. Un clàssic universal.